

Nr 285

Av herrar **Svensson** i Krokstorp och **Hedin**, om ersättning till strandägare för vissa kostnader i samband med ansökan om ersättning för mistad fiskerätt.

I bilaga 11 till statsverkspropositionen 1960, nionde huvudtiteln, gör departementschefen under punkt 17 vissa uttalanden av dels principiell, dels administrativ natur i fråga om lagen av den 1 december 1950 (SFF 599). Dessa uttalanden i sistnämnda avseende utmynnar i att det dels erinras om att i föregående års statsverksproposition anmälts, att vissa ändringar vidtagits i fråga om utförandet av det utredningsarbete, som ansetts erforderligt för tillvaratagande av kronans intressen vid ersättningsmålen handläggning, dels nu anmäles att ytterligare förstärkning av de personella krafterna i samband med detta utredningsarbete ansetts erforderlig. Kostnaderna härför skall avräknas emot de av riksdagen beviljade anslagen för själva ersättningarnas reglering.

Härutöver gör departementschefen som ovan framhållits vissa principiella uttalanden i själva sakfrågan, som ur de ersättningsberättigades synpunkt måste väcka allvarliga betänkligheter. Det kan därför vara motiverat att kortfattat rekapitulera vad som hittills förevarit i detta mycket komplicerade ärende. Redan 1911 uppdrogs åt kammarkollegium att verkställa utredning och avge utlåtande i fråga om fiskerättsförhållandena vid Sveriges kuster. Resultatet av denna utredning framgår av det betänkande som avgavs den 15 augusti 1924 (SOU 1925/19 och 20). Detta betänkande följdes sedan av dels ytterligare utredningar, dels viss lagstiftning om fisket. 1942 behandlades fiskerilagstiftningen i riksdagen. I anslutning härtill tillsatte Kungl. Maj:t 1943 den fiskerättskommitté, som den 31 juli 1947 avgav det förslag till fiskelag jämte därmed sammanhängande författningar (SOU 1947/47), varpå bl. a. 1950 års lag om ersättning för förlorad fiskerätt grundar sig. Ärendet är således i dag närmare 50 år gammalt. Sammanfattningsvis kan således konstateras att fiskarbefolkningen i 50 år icke med säkerhet vetat vilket öde som väntade deras näringsfång. Av departementschefens principiella yttrande i årets statsverksproposition kan man utläsa, att de ingrepp i den enskilda äganderätten, som ägde rum den 1 januari 1951, icke anses kunna retroaktivt återställas, då det skulle leda till kaotiska förhållanden. Däremot är uttalandena i ersättningsfrågan ytterst svävande. Det enda som ostridigt framgår av yttrandet är att departementschefen icke

är tillfredsställd med det sätt, på vilket ersättningsfrågorna handlagts ur statsfinansiell synpunkt.

För att belysa det faktiska läget för dagen kan framhållas att, under de 9 år som förgått sedan lagen trädde i kraft, endast ca 200 mål avgjorts. Anmälda ersättningsansökningar beräknas däremot uppgå till ungefär 1 200. Då målen är av synnerligen komplicerad natur och ordförandena i fiskevärderingsdomstolarna samtliga tydligen har annat ordinarie arbete att utföra, måste det ofrånkomligt räknas med att det tager årtionden innan alla ersättningsärenden blivit slutgiltigt avgjorda. De flesta av de fiskerättsägare som var aktivt verksamma när frågan år 1911 först fördes på tal torde numera vara borta, och vid den antagliga tiden för slutavvecklingen kan man utgå ifrån att ingen av den första generationen och ytterst få av dem som 1950 avhändes sin rätt finnes i livet. En sådan handläggning av ett tvångsförfarande emot en befolkningsgrupp, som visserligen numera är fåtalig, men som dock under små förhållanden utfört och alltså utför ett betydelsefullt arbete till samhällets båtnad, synes allt annat än tilltalande.

Vi skall nedan något belysa det läge, vari ersättningsfrågan befinner sig, sedan departementschefen vidtagit de åtgärder i utredningsfrågan som angives i ingressen.

Man har då först att gå tillbaka till propositionen och riksdagsbehandlingen 1950. På grund av fiskerättskommitténs yttrande (anf. utredn. s. 322) ansågs formen för ersättningsanspråkens reglering lämpligast kunna ordnas genom tillsättandet av fiskevärderingsnämnder med erfarna domare såsom ordförande. Kommittén grundade sin uppfattning i detta avseende på tidigare erfarenheter i likartade fall och framhöll, att på angivet sätt utsedda »fiskevärderingsnämnder voro väl skickade att pröva ersättningsfrågorna». I propositionen och vid riksdagens handläggning av ärendet anslöt man sig härtill. Det bestämdes att nämnderna själva skulle verkställa utredningarna och därpå grunda förslagen om ersättningsarnas storlek. Tillfälle skulle därefter beredas såväl kammarkollegium som den ersättningsberättigade att inför nämnden yttra sig om förslaget, vilket med eventuell modifiering på grund av synpunkter framförda av kammarkollegium eller den ersättningsberättigade blev nämndens beslut och därefter vann laga kraft, om det icke överklagades vid allmän domstol av den ersättningsberättigade. Kostnaderna för hela utredningsarbetet, som föregick förslagets upprättande, kom således att vila på statsverket. Sökandens kostnader begränsades däremot till eventuell juridisk hjälp samt utredningar av sådana omständigheter, vilka enligt hans bedömande icke vunnit nödigt beaktande från nämndens sida. I den mån dessa kostnader var befogade, skulle de gottgöras av allmänna medel. De ersättningsberättigade var således befriade såväl från bevisbördan som från alla skäliga kostnader i samband med ersättningsfrågans avgörande.

Genom efter år 1950 steg för steg vidtagen förändring såväl lagstiftningsvägen som genom administrativa åtgärder har rättsläget numera helt förändrats. Nämnderna är numera omvandlade till specialdomstolar, bevisbördan överflyttad på de ersättningssökande, och kammarkollegium har genom ovan omförmälda beslut kompletterats med ett antal speciella sakkunniga och experter, som enligt departementschefens direktiv skall verka för att »kronans intressen skall beaktas bättre än vad från början varit möjligt».

Det under domaransvar av fiskevärderingsnämnderna utförda arbetet har således underkänts på den grund att ersättningsbeloppen »avsevärt överstigit vad statsmakterna vid lagens tillkomst avsett». Från vår sida föreligger ingen anledning att ingå i någon polemik i denna fråga. Det skall endast konstateras, att från fastighetsägarnas sida förelåg ett ovanligt starkt motstånd mot det planerade tvångsförfarandet, varom det stora antal inlagor bär vittnesbörd, vilka finns förvarade i 3:e lagutskottets arkiv från tiden för propositionens utskottsbehandling. Fiskerättsägarna torde införa utskottet ovanligt entydigt ha framhållit, att de icke önskade någon ersättning i penningar men däremot krävde att få behålla de fiskevatten, som de och deras förfäder utnyttjat sedan århundraden. I dag — snart 10 år efteråt — har de redan frånhänt sina vattenområden, men endast en mycket ringa del har erhållit den ersättning, som i lag tillerkänts dem. Den vitt övervägande delen har icke erhållit någon som helst ersättning. Däremot har, som redan framhållits, möjligheterna att erhålla ersättning till ytterlighet komplicerats.

De ersättningsberättigade fiskerättsägarna måste självfallet underkasta sig de i efterhand ändrade grunderna för ersättningsärendenas prövning, trots att den ena parten haft möjlighet att ensidigt ändra hela utgångsläget för ansökningarnas handläggning. Att nu i efterskott rekonstruera förhållandena den 1 januari 1951 är givetvis uteslutet: äganderättsförhållandena har ändrats, fisket bedrivs på annat sätt, de frånträdda vattenområdena utnyttjas av frifiskare och för sportfiske m. m. Möjligheterna att för gemensamt tillvaratagande av sina intressen samla dem som 1950 utnyttjade de i stor utsträckning omskiftade vattenområdena får anses minimala. Kostnaderna för utredning och bearbetning av äldre rättsförhållanden kommer att bli avsevärda för fastighetsägarna. Något upphävande av det av statsmakterna godtagna uttalandet att »ersättningsanspråken skall bedömas liberalt samt allt för stora krav inte finge ställas på fastighetsägarnas förmåga att på ett bindande sätt styrka sina anspråk» synes icke vara avsett. Men den noggranna prövning, som departementschefen numera kräver, måste självfallet till sin huvudsakliga del koncentreras på dessa punkter, om någon besparing av betydelse skall kunna ernås. Fiskets omfattning och fiskpriserna är ju offentligt kända och kan icke skäligen bli föremål för korrigerings.

Det i dagens läge väsentliga synes oss vara, att de ersättningsberättigade tillförsäkras möjlighet att på lika villkor som motparten — kronan — verkställa de utredningar ävensom bearbetning därav, som ur deras synpunkt kan anses erforderliga. Allt detta utfördes, som ovan framhållits, ursprungligen av nämnderna på statsverkets bekostnad. Under de ändrade grunder, som framdeles kommer att gälla med ett faktiskt partsförhållande, bör de ersättningssökande lika väl som kronan kunna erhålla anslag på lika villkor av allmänna medel för att verkställa utredningar m. m. för att inför domstolen föra talan i målet. I sak innebär detta endast, att de av nämnderna med statsmedel bestridda undersökningskostnaderna fördelas på parterna. Detta synes mig särskilt motiverat med att det med säkerhet kommer att dröja årtionden, innan målen med hittillsvarande arbetstakt kan slutligt avgöras, vilket i motsatt fall innebure, att sökanden i åratal finge förskottera egna medel för mål, som med stor sannolikhet i många fall aldrig kommer att avgöras i deras livstid.

På grund av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att samma rätt till ersättning för utredningsarbete och liknande förberedelser för domstolsbehandling må tillerkännas strandägare, som styrkt sig ha i laga ordning ansökt om ersättning för mistad fiskerätt som Kungl. Maj:t beslutat eller kommer att besluta i fråga om de för kronans räkning utsedda fiskesakkunniga och övriga experter; samt

att ersättningarna skall utgå ur förslagsanslag till Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt som redan av riksdagen beslutats eller framdeles kan komma att beslutas.

Stockholm den 26 januari 1960

Sven Svensson
i Krokstorp

Carl Eric Hedin